

Pensjonistforbundets innspill til høring i Helse- og omsorgskomiteen om Bo trygt hjemme-reformen (Meld. St. 24, 2022-2023)

Pensjonistforbundet er Norges største interesseorganisasjon for eldre, med over 255 000 medlemmer. Vi representerer målgruppa for reformen. *NB! Pensjonistforbundet er medlem av Rådet for et aldersvennlig Norge, samt alliansepartner i Pårørendealliansen. Vi stiller oss derfor også bak deres innspill til komiteen.*

Hovedbudskap: Reformen må underbygges økonomisk - behov for bred, sterk og samtidig satsing

Å bo trygt hjemme innebærer ikke kun en tilpasset bolig, men også sosial trygghet, aktiviteter og forebyggende helsetiltak, at man behersker digitale verktøy, samt er trygg på å motta tjenester i eget hjem. Det tverrsektorielle perspektivet må derfor ivaretas ved at det satses sterkt og samtidig innenfor flere sektorer. Ettersom reformen (delvis) er begrunnet med bekymring for fremtidige offentlige utgifter, må regjeringen forstå at kostnader i nåtid er en investering for reduserte kostnader i fremtiden. Reformen må underbygges økonomisk. Regjeringen må styrke det statlige virkemiddelapparatet, gi kommunene en betydelig økning i sine frie inntekter, og sikre gode og forutsigbare forhold for frivilligheten.

Hovedinntrykk av reformen: Gode beskrivelser, enkelte gode tiltak, men tvil om finansiering

Reformen trer først i kraft neste år. Den skal finansieres over flere år og konkretiseres i en oppfølgingsplan. Det er for tidlig å felle en endelig dom. Stortingsmeldingen gir gode beskrivelser av de sammensatte utfordringene, men er noe svakere på tiltakene for å løse dem. Enkelte steder foreslås det gode, offensive og konkrete tiltak, mens andre steder er tiltakene svært forsiktige, uforpliktende eller finnes allerede. Det er mange tiltak, men de fremstår i liten grad som prioriterte i forhold til hverandre. Regjeringen sår også tvil om egen vilje til å finansiere reformen (jf. kap. 7 og forslaget til statsbudsjett for 2024). Det er dessverre en fare for at reformen, i likhet med forgjengeren *Leve hele livet*, vil bli omtalt som en reform uten ressurser.

Korte kommentarer til kapittel 3 – 6

Kap. 3 Levende lokalsamfunn

Det er et stort behov for økte digitale ferdigheter og mer kunnskap om velferdsteknologi. Det er foreslått kun 8,9 millioner kroner til å bekjempe digitalt utenforskap, lite til Seniornett og ingenting til Pensjonistforbundets prosjekter. Den kulturelle spaserstokken må synliggjøres på statsbudsjettet (jf. Hurdalsplattformen), økes og også omfatte hjemmeboende eldre. Både *Sterk og stødig* og *Lyst på livet* bør tilbys i alle kommuner. Senteret for et aldersvennlig Norge må få støtte til eldrerådsopplæring også etter 2024. Rammevilkårene for frivillige må være gode og forutsigbare; full momskompensasjon må garanteres og det må satses mer på frivilligsentralene. Og skal eldres deltakelse i arbeidslivet øke, må de få lik rett til syke- og dagpenger som andre ansatte.

Kap. 4. Boligtilpasning og - planlegging

Eldrebustadprogrammet kjennetegnes ved lave ambisjoner og liten vilje til å bruke Husbanken aktivt som låne og tilskuddsinstitusjon. Dette til tross for en erkjennelse av at markedet ikke virker overalt og at det er behov for nytenking. De fleste tiltakene er uforpliktende og lite ambisiøse, f.eks. informasjonskampanje om tilpasning av bolig, gjøre Startlån mer kjent, vurdere kriteriene for husbanklån til økt boligkvalitet, se nærmere på hindre som står i veien for økt boligbygging, skaffe kunnskap om egnede boliger for eldre og bruke Husbanken til å gi kommunene råd om demografi og

boligbehov. I tillegg vises det til flere tiltak som allerede finnes, f.eks. en allerede gjennomført endring i plan og bygningsloven, at Husbanken kan prioritere inntil 1 milliard kroner til distriktskommuner, og partnerskapsordningen til Senteret for et aldersvennlig Norge.

Pensjonistforbundet mener at for å få flere tilpassede boliger for eldre (nybygg og tilpasning), må Husbanken ha målrettede tiltak som kompenserer for markedets utilstrekkelighet. Det er en lønnsom samfunnsøkonomisk investering og en forutsetning for at reformen lykkes.

Kap. 5. Kompetente og myndiggjorte medarbeidere

Pensjonistforbundet slutter seg til beskrivelsene av utfordringene i dette kapitlet. Det er behov for bedre oppgavedeling, heltidskultur og økt bemanning i helse- og omsorgssektoren. Videre kan kvaliteten økes gjennom flere fastleger, faste team og bedre ledelse. Utfordringen ligger i hvordan dette skal skje i praksis. Det kan ikke skje uten en vesentlig innsats både på statlig og kommunalt nivå. Til det kreves ressurser de ikke har i dag. Til tross for enkelte gode initiativ i budsjettforslaget for 2024, for eksempel litt mer til Tørn-prosjektet og noen flere LIS1-stillinger, er hovedinntrykket at regjeringen forventer at reformen (også her) skal gjennomføres innenfor eksisterende og trange rammer. Det er urealistisk.

Kap. 6. Trygghet for brukere og støtte til pårørende

I likhet med kapittel 3-5, forutsetter også forslagene i kapittel 6 en aktiv kombinasjon og sterk prioritering av statlige og kommunale virkemidler. Det er særlig vanskelig å forestille seg at kommunene, som ofte har mer enn nok med å finansiere lovpålagte tjenester, skal kunne iverksette de gode tiltakene reformen foreslår uten en vesentlig forbedring av sine rammebetingelser.

Bo trygt hjemme-reformen må ikke bli en erstatning for nødvendige tjenester. Andelen over 80 år og forekomsten av demens er sterkt økende, flere vil få behov for hjelp som ikke kan ytes i eget hjem. Det er behov for om lag 1500 netto nye plasser hvert år. Investeringstilskuddet til heldøgns omsorg må derfor økes og staten ta en større andel av kostnadene.

I tillegg er det behov for fleksible avlastningstilbud og en primærkontakt for pårørende til personer med demens. Alle kommuner må ha et dagtilbud til personer med demens, for økt livskvalitet og forebygging mot ytterligere funksjonsfall, samt avlastning for pårørende. Mistanke om demens må utredes av spesialisthelsetjenesten, og ved behov følges opp av primærhelsetjenesten med utpeking av en demenskoordinator.

Eldre som bor hjemme må være trygge på at de får et tilpasset tjenestetilbud, og garantert en egen fastlege. Pårørende må ikke bli tatt for gitt, men ha rimelige og forutsigbare betingelser i form av pårørendeavtaler. Det bør vurderes om dagens permisjonsrettigheter og rett til redusert arbeidstid er tilstrekkelige. Vi støtter også reformens gode intensjoner om forebyggende tiltak som kartleggingssamtaler, helsestasjoner, hjemmebesøksordninger og møteplasser for eldre. Likeledes målet om mer helhetlige forløp innen og mellom ulike nivå.

Tannhelse må inngå i egenandelstaket på lik linje med andre helsetjenester. Det vil medføre bedre munnhelse og bedre generell helse. Videre må det avsettes mer til forebygging og kartlegging av vold mot eldre. TryggEST må styrkes vesentlig og regjeringen må følge opp Stortingets vedtak om nasjonale retningslinjer og meldeplikt i eldreomsorgen for å motvirke vold og overgrep mot eldre.